

LR Socialinės apsaugos ir darbo ministerijai

2023 06 30
NSMOT 09/2023

DĖL TEISĖS AKTŲ DERINIMO

Nacionalinis skurdo mažinimo organizacijų tinklas (toliau - NSMOT), teikia apibendrintus narių siūlymus dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerijos teikiamų derinimui teisės aktų:

1. Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl socialinių paslaugų katalogo“ pakeitimų

1.1. Vaikų socialinės priežiūros paslaugą siūlome reglamentuoti sekančiai:

Paslaugų teikimo trukmė / dažnumas: „Paslaugos vaikui (-ams) teikiamos pagal socialinio darbuotojo (kartu su kitais specialistais) nustatytą poreikį“.

Pridėti prie paslaugos skiltį „Ypatumai“ ir nurodyti: „Vaikų dienos centras dirba ne mažiau kaip 3 d. per savaitę“.

Siūlymą grindžiame tuo, kad vaikų dienos centro (toliau – VDC) paslaugos būtų pririštos kaip tam tikros struktūros prievolė paslaugų teikėjams, o ne prie vaikų faktiško apsilankymo vaikų dienos centre. Tai reikštų, kad VDC yra atviri ne mažiau kaip 3 d. per savaitę vaikams, bet ne visi vaikai faktiškai turi tas 3 d. apsilankyti. Dabartinis siūlymas gali sukelti riziką, kad jei grįžtume prie 3 dienas po 4 valandas vaikų lankymo ir paliktume griežtą lankomumo apskaitą, tuomet VDC dar labiau finansiškai nukentėtų, nes nebesiskaičiuotų tokie atvejai, jei vaikai lanko 4 dienas po 3 valandas ar kitu ritmu. Taip pat norime atkreipti dėmesį, kad daliai vaikų natūraliai reikia kitokio intensyvumo paslaugų, pvz.: paaugliams, vaikams, kurie integruojasi į VDC arba kuriuos siekiama vis labiau įgalinti ir mažinti priklausymą nuo paslaugų.

1.2. Siūlome nekeisti 15.1 papunkčio ketvirtosios pastraipos ir palikti šiuo metu galiojančią paslaugos trukmę: nuo 2 iki 10 val. per parą, iki 7 dienų per savaitę asmens namuose. Siūlymas taip pat galioja ir Integralios pagalbos plėtros 2022-2029 metų veiksmų plano patvirtinimo 18 punktui.

Palikti esamą paslaugų teikimo trukmę, nes:

- a. Jos pakeitimas nespręs teisės akto pakeitimo pagrindime nurodomos problemos: ”paslauga faktiškai neteikiama 10 val. per dieną, t. y. paslaugos teikėjai atvyksta pas jos gavėją kelis kartus per dieną (pvz. užtikrinti higieną, pamaitinti, paduoti vaistus ir pan.)” Keliama problema susijusi ne su paslaugų trukme, o su paslaugų poreikio vertinimo tikslumu (atitikimu realioms kliento poreikiams) ir skiriamų paslaugų teikimo kontrole. Atlikus pakeitimą ir leidus teikti paslaugą ne ilgiau nei 5 val. per dieną galimybės faktiškai neteikti paslaugos nebus pašalintos.
- b. Jos pakeitimas turės neigiamą poveikį reikšmingai daliai paslaugų gavėjų: NSMOT narių, teikiančių dienos socialinės globos namuose paslaugas apklausa (paslauga teikiama 241 klientui) parodė, jog beveik 26% asmenų, gaunančių šias paslaugas, jas gauna ilgesne nei 5 val. per dieną trukme. Paslaugų trukmės apribojimas turės šias neigiamas pasekmes:
  - o Padidės asmenų, kurie kreipsis dėl dienos socialinės globos arba slaugos institucijoje skaičius.
  - o Globos paslaugą gaunantys asmenys, norintys likti savo namuose, bus priversti remtis didesne artimųjų pagalba, kas mažins artimųjų galimybes skirti laiką darbinėms veikloms arba skirti asmenines lėšas papildomai samdant paslaugos teikėjus, teikiančius priežiūros ar globos paslaugas nekompensuojamas savivaldybės ar valstybės biudžeto lėšomis.
- c. Siūlome spręsti identifikuotą faktiškai neteikiamų paslaugų problemą šiomis priemonėmis:

- Stiprinti poreikio vertinimą atliekančių socialinių darbuotojų kompetenciją ir jų atliktų vertinimų kontrolę.
- Stiprinti teikiamų paslaugų kokybės kontrolę, numatant priemones identifikuoti sukčiavimo atvejus ir sankcijas neskaidriai veikiantiems socialinių paslaugų teikėjams.
- Skatinti teikiamų paslaugų administravimo skaitmenizavimą, kas palengvintų paslaugų namuose kontrolę ženkliai nedidinant kontrolei reikalingų žmogiškųjų išteklių.

1.3. Siūlome palikti pagalbą namuose (12.1 papunkčio penktoji pastraipa) ir dienos socialinės globos namuose (15.1 papunkčio penktoji pastraipa) sudėtyje bendravimą. Bendravimas yra neatsiejama socialinių paslaugų dalis, nes tik bendraujant su klientu yra galimybė tiksliai išsiaiškinti jo poreikius, paskatinti aktyviau įsitraukti į bendruomenės ir visuomenės gyvenimą, keisti turimus įpročius. Pašalinus bendravimą, kaip paslaugos sudedamąją dalį, individualios priežiūros darbuotojai bus priversti riboti laiką bendraujant su klientu, kas neigiamai paveiks paslaugų kokybę ir jų teigiamą poveikį paslaugų gavėjų gerovei. Taip pat bendravimas yra būtinas klientų vienišumo problemos mažinimui - daugiau nei pusė vyresnių nei 60 metų amžiaus Lietuvos gyventojų teigia bent kartais jautęsi vieniši (Mikulionienė et al. 2018). Vienišumas ir jo sukeliama socialinė izoliacija neigiamai veikia asmenų fizinę ir psichologinę sveikatą bei jų norą įsitraukti į visuomenės gyvenimą. Bendravimas su individualios priežiūros darbuotoju yra vienas iš būdų mažinti šios problemos mastą paslaugas namuose gaunančių asmenų tarpe.

2. Dėl Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl socialinę globą teikiančių darbuotojų laiko sąnaudų normatyvų patvirtinimo“ pakeitimo Nesutinkame, kad iš aprašo būtų išbraukti šie specialistai: Slaugytojo padėjėjas ir Kineziterapeutas / gydomojo masažo specialistas / ergoterapeutas. Šie specialistai svarbūs ypač asmeniui su sunkia negalia, o šiuos specialistus eliminuojant iš paslaugos teikimo bloginamos paslaugos asmenims, kurie gauna dienos socialinę globą asmens namuose, skatinama globa institucijoje. Slaugytojo padėjėjai puikiai išmano asmens higienos, ligonių vartymo ir kitas darbo subtilybes, todėl jų darbas teikiant paslaugas nepamainomas.

3. Dėl Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymo „Dėl kai kurių socialinei paramai gauti reikalingų formų pakeitimų“ pakeitimo Pateikta SP forma kelia klausimų dėl perteklinių duomenų pateikimo, pvz. registracija Užimtumo tarnyboje, valstybės išlaikomas asmuo, nustatyta laikonoji ar nuolatinė globa. Taip pat dokumente vartojami stigmatizuojantys terminai, kurie mažina žmogaus orumą (valkataujantis, elgetaujantis ir kt.). Asmenys (ypač vaikai ar jų artimieji) turi priskirti save tam tikrai socialinės rizikos grupei, tačiau ši savoka kelia daug klausimų dėl stigmatizacijos. Organizacijų, teikiančių pagalbą pažeidžiamiems asmenims, manymu ne visi terminai gali būti aiškus paramos prašytojams (pvz. gausi šeima). Todėl siūlome:

3.1. Peržiūrėti, kas savivaldybei yra preinama ir neprašyti iš asmenų perteklinių duomenų, tokių kaip: registracijos Užimtumo tarnyboje, globos nustatymo ir panašiai.

3.2. Keisti stigmatizuojančias sąvokas, nes jos skamba kaip asmeninė etiketė, o ne kaip situacija, į kurią asmuo pateko. Kaip teigia sociologė prof. dr. L. Žalimienė, socialinę riziką patiriančių asmenų kategorizavimas yra viena iš socialinės paramos sistemos neefektyvumo priežasčių: naudojami terminai „socialinės rizikos šeima“, „nepasiturinti šeima“ įtvirtina asmenų kategorizavimą, susilpnina jų galias ir pabrėžia jų priklausomumą, nesavarankiškumą, įtvirtina paslaugų organizavimą ir teikimą, paremtą hierarchiniais santykiais tarp paslaugų teikėjų ir gavėjų. Vartojamas asmenų kategorizavimas taip pat įtvirtina ir stigmatizaciją, kurią patiria asmenys (šeimos) gaunančios socialinę paramą (Žalimienė, 2011). Todėl siūlome:

- a. “Socialinė rizika”, “socialinę riziką patiriantis vaikas” keistina į “socialiniai iššūkiai, sunkumai”, “socialinius sunkumus patiriantis vaikas”. Asmenims dėl stigmos sunku save priskirti šiai kategorijai. Taip pat kyla klausimų, kas nustato šias rizikas, pvz. vaiko

priklausomybė nuo kompiuterinių žaidimų, asmens priklausomybės (ar šiuo atveju asmuo turi pristatyti pažymą ar pateikti savideklaraciją). Asmenys, kurie atsidūrė šiose situacijose gali dėl stigmatos nenorėti priskirti save vienai iš šių grupių, bet jei formą pildo darbuotojas kyla klausimų, ar jis bus pajėgus tai įvertinti.

Be to, kyla abejonų, ar tikrai visi tie veiksniai yra rizika, pvz. vaikas, turinti emocinių arba elgesio sutrikimų. Pažymėtina, kad žmones, kurie nesusiduria su socialine rizika, bet pildo šią formą (pvz. gausios šeimos ar pensininkai), gali gluminti atsidūrimas šalia tokio stigmatizuojančio sąrašo arba net atbaidyti nuo paramos kreipimosi.

- b. „Benamis“ būtų keistina į „asmuo esantis benamystės situacijoje“ ar „asmuo patiriantis patiriantis benamystę“.
- c. Benamystės kategorija sutapatinama su „valkataujantis, elgetaujantis“, kas nebūtinai yra tapatu, nes toks asmuo gali turėti gyvenamą vietą. Todėl šis terminas yra keistinas į „laiką gatvėje leidžiantis asmuo“ ir atsietinas nuo benamystės kategorijos.
- d. Žyminyje „Apsvaigęs nuo alkoholio, narkotinių, psichotropinių ar toksinių medžiagų“ suponuojama, kad tuo metu besikreipiantis asmuo yra neblaivus. Jei tai neturima omenyje, tuomet žodis „apsvaigęs“ keistinas į „aktyviai vartojantis“. Be to, siūlome įvertinti, ar visais atvejais verta rinkti šią informaciją, nes tai yra labai jautri informacija.
- e. Žyminyje „Išitraukęs (linkęs išitraukti) į nusikalstamą veiklą (nuteistasis, iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos paleistas asmuo)“ siūlytume išbraukti „išitraukęs (linkęs išitraukti)“, nes tai sunkiai objektyviai pamatuojama, tuo tarpu pilnai pakanka konstatuoti faktą, be interpretacijų, kad šis asmuo yra „nuteistasis, iš laisvės atėmimo bausmės atlikimo vietos paleistas asmuo“. Taip pat kyla rizika, kad dėl stigmatos šie asmenys nebūtinai norės save priskirti šiai grupei.

Taip pat siūlome keisti arba tikslinti neaiškias sąvokas, nes pildant pačiam asmeniui gali kilti neaiškumų:

- a. „Gausi šeima“ keistina aiškumo dėlei „daugiavaikė šeima“.
- b. Dėl sąvokos „Auginantis vaikus namuose“ kyla klausimų, ar kalbama tik apie vaiko priežiūros atostogas, nes namuose vaikus augina ir dirbantys asmenys.
- c. „Slaugantis kitą asmenį“ reikalauja paaiškinimo, ar tai oficialiai pripažinta slauga ar tiesiog slaugo, nes nėra kur palikti artimojo.

Ateityje, rengiant arba tikslinant tokias formas labai kviestume organizuoti focus grupes su tiksline grupe, siekiant išsiaiškinti sąvokų taiklumą ir aiškumą.

Direktorė Aistė Adomavičienė

Aistė Adomavičienė +370 668 76316, aiste@smtinklas.lt